

Den fromme religiøsitet og hykleriet i den kristne menighed (uddrag)  
Aksel Valen-Sendstad - "Farvel til religionen"

Bibelen omtaler meget ofte de fromme religiøse. Vi kan tænke på, hvad Det gamle Testamente fortæller om Israels forhold til Gud. Jøderne var så sandelig fromme religiøse. De troede på Gud, de ofrede, de bad, de bekendte deres tro, gjorde fromme gerninger og praktiserede det, de troede på. Det gjaldt i hvert fald en hel del af dem. Alligevel var de i søgelyset, i Guds søgelys. Vi ved, at særdeles meget af det, vi læser om i evangelierne, netop handler om, hvordan Jesus mødte og talte til de fromme religiøse i sin egen samtid. Det møde og den tale angår fromme religiøse til enhver tid. Vi ved også, hvordan Det nye Testamente til stadighed henvender sig til de kristne, revser deres synder og med stor styrke formaner dem til at leve efter Guds vilje.

Sådanne mennesker er især i Guds søgelys, fordi de jo tror på Gud og bekender hans navn. De er »indenfor«. Af den grund er de desto mere under lyset ovenfra. Kun Guds eget Ord kan gennemlyse og dømme det, der angår vort hjerte. Og det er hjertet, det gælder, for med det står vor ånd, sjæl og legeme i forhold til Gud. Hjertet siger noget om vor religiøsitet, om den er sand over for Gud.

David beder om, at Gud må ransage ham. Han ved, at lyset ovenfra er nødvendigt for hans religiøsitet - for at han ikke skal gå fortabt: *»Herre, du ransager mig og kender mig! ... Ransag mig, Gud, kend mit hjerte, prøv mig og kend mine tanker! Se, om jeg er på smertens vej, og led mig på evigheds vej!«* ([Sl. 139,1.23-21](#)). Hebræerbrevet taler på denne måde om Guds Ords lys over os fromme religiøse: *»Thi Guds ord er levende og virkende og skarper end noget tveægget sværd og trænger så dybt ind, at det sønderdeler sjæl og ånd, marv og ben og er dommer over hjertets tanker og meninger. Ingen skabning er usynlig for ham, alt ligger blottet og udbredt for hans øjne; og ham skal vi stå til regnskab«* ([Hebr.1,12-13](#)).

Og med klar adresse netop til de troende hedder det videre: *»Thi skønt I efter den tid, der er gået, burde kunne være lærere for andre, trænger I til, at man på ny skal lære jer de første begyndelsesgrunde i Guds ord; og det er kommet så vidt med jer, at I trænger til mælk og ikke til fast føde. Thi enhver, der endnu får mælk, forstår ikke rigtig tale, da han endnu kun er spæd«* ([Hebr.5,12-13](#)).

Altså: Selvom vi bekender troen, er vor natur sådan, at vi ikke af os selv kan holde fast ved sandheden. Vor religiøsitet vil altid tildække og forvrænge sandheden fra Gud i vort hjerte. Derfor beder profeten David om hjælp fra Gud til at se, om han er på ret vej. Den fromme religiøsitet trænger lige så meget til Guds lys og vejledning, som al anden form for religiøsitet gør det. For vor natur er ens hos alle. Vi står Gud imod, har ikke anlæg for at høre og forstå, hvad han siger til os, og vi hverken vil eller kan holde fast ved Guds sandhed. Vi har derfor fået Guds Ord for at kunne leve. Det har Jesus da også både vist og sagt. Da han blev fristet af Djævelen, svarede han: *»Der står skrevet: 'Mennesket skal ikke leve af brød alene, men af hvert ord, som udgår af Guds mund'«* ([Matt. 1,1](#)). Gud må selv sønderdele sjæl og ånd, marv og ben og dømme vort hjerte. Ellers går det galt for os.

Normalt skulle det være sådan, at vi, der bekender troen, havde så gode kundskaber og havde hørt Guds Ord så meget og så ofte, at vi selv skulle være i stand til at være lærere. Men i stedet er vi som børn, der trænger til mælk. Vi mangler indsigt og trænger til at få vejledning i de grundlæggende spørgsmål. Vi er umodne. Hvis vi ikke tager imod vejledning, men lader religiøsiteten herske og give os den falske følelse og trøst, at vi ved tilstrækkeligt og har indsigt i evangeliet, da er vi som farisæerne og de skriftkloge. De troede, de var indenfor, men i virkeligheden var de langt borte fra Guds rige.

Ifølge Hebræerbrevet, som vi har citeret ovenfor, er følgende klart: Den fromme religiøse har tilsyneladende alt sit på det tørre - set udefra. Men i Guds Ords lys viser det sig, at en sådan person mangler det, som er det afgørende, nemlig indsigt i spørgsmålet om, hvordan et menneske kan blive retfærdigt for Gud. Den fromme religiøsitet mangler altså indsigt i og kendskab til evangeliet. Og

hermed mangler den alt, hvad der er væsentligt for, at et menneske kan have fællesskab med Gud og blive frelst.

Det er på denne alvorlige baggrund, at Hebræerbrevet taler om det åndelige frafald, som fører et menneske i fortabelsen: *»Thi når mennesker en gang er blevet oplyst og har smagt den himmelske gave og har fået del i Helligånden og har smagt Guds gode ord og den kommende verdens kræfter - og så falder fra, da er det umuligt atter at bringe dem til omvendelse på ny; thi de korsfæster for deres del Guds Søn igen og gør ham til spot«* ([Hebr. 6,4-6](#)).

Her er vi ved kernen af det, vi forstår ved »den fromme« religøsitet. Fromme religiøse er de mennesker, som har hørt Guds Ord, har fået evangeliet forkyndt og i tro og tillid har smagt denne Guds gode gave. Men med årene er religøsiteten blevet ødelagt af synden, som har fået overhånd. Evangeliet, taknemligheden og forpligtelsen til at leve herefter er blevet nedtrampet eller tildækket af al slags falsk fromhed, som giver sig udslag i fine talemåder, i kristelighed der er blevet til snak og ydre fromhed.

Men da er vi blevet navnekristne. Vi mangler i virkeligheden evangeliet og den indsigt og tro, som gør os til kristne efter Guds hjerte. Vi har ombyttet sandheden med løggen. Menneskefrygten er trådt i stedet for gudsfrygt, min egen forfængelighed er kommet på den plads, hvor iveren for Guds ære skulle være. Hvad mennesket siger er ret og nødvendigt og vigtigt, er trådt i stedet for, hvad Guds Ord siger er ret, nødvendigt og vigtigt. Troen er blevet gerningsfromhed. Vor kristendom har forladt hjertet og er flyttet ud på vor overflade. Måske har jeg aldrig været ret omvendt til Gud. Måske har jeg egentlig aldrig set evangeliet. Jeg har levet med lukkede øjne og ladet min egen pæne religøsitet herske og indbilde mig, at den var sandheden. Men er det sådan, at jeg engang har smagt evangeliet om Guds nåde, og derefter har ladet religøsiteten få magten, da er det desto alvorligere for mig. For da har jeg kastet vrage på en nåde, jeg har kendt. Og jeg har sat mig selv og mit eget i stedet.

Jeg selv og min vellykkethed er kommet i centrum for det åndelige liv i stedet for den levende Gud og frelsen i Jesus Kristus. Ideologi, politik og gerningsretfærdighed gennemsyrrer hele mit ræsonnement. Religøst menneskepåfund dominerer mig. Min religøsitet har fået en anden nerve end den, Guds Ånd har givet mig ved evangeliet. Når jeg føler, tænker og handler er jeg bestemt af andre kræfter end dem, Gud har givet i sin åbenbaring af evangeliet. Menneskets frelse fra synd og evig død er ikke længere det centrale, men det er det religiøse, højstemte menneske, og menneskets kår i denne verden blevet.

Den letbenede fromhed dominerer mig, og jeg går på kompromis med alt, hvad jeg siger og gør. Jeg går med til det, som opinionen lancerer, måske nok med en vis reservation, og alligevel: Vranglære tolereres, umoral må der ikke tages for hårdt på. Resultatet af dette åndelige forfald er, at kristne mennesker knapt nok formår at høre forskel på sand og falsk forkyndelse. Man er ikke længere i stand til at bedømme, hvad der er godt og dårligt i forkyndelsen, i teologisk litteratur eller i anden »vejledning«. Religøsiteten, sådan som den er ødelagt af synden, er trådt i stedet for den kristne tro og bekendelse.

Det er karakteristisk for den fromme religøsitet, at den slet ikke har noget imod det religiøse. Den har heller ikke noget imod en kristelig form for religøsitet, bare den i forkyndelsen af evangeliet om Jesus Kristus og hans død på korset for vore synder ikke er for direkte og utilsløret.

Den fromme religøsitet taler helst billedligt og symbolsk om det, den kristne tro drejer sig om. Troen må helst ikke prædikes, dvs. proklameres og fastslås, men skal derimod drøftes. Der eksisterer ingen enkel sandhed om kristentroen, men mange udtryk for den kristne religøsitet. Man vil helst ikke høre, hvad åbenbaringen i det profetiske og apostoliske ord forkynder som Guds levende Ord. Mere interessant er det derimod, hvad mennesket føler for dette budskab, hvordan det reagerer og fortolker det.

I stedet for forkyndelsen, læren og proklamationen af det, Bibelen siger, at Gud har gjort og stadig gør for vor frelse, foretrækker den fromme religøsitet ofte at omskrive eller »æstetisere« disse sandheder. Intetsigende og larmende sang eller anden form for underholdning, som får en kristelig etikette, træder i stedet. Poetisk fremførelse, drama, dans og forskellige »eksperimenter« træder i

forgrunden. Man taler om »påskedramaet« i stedet for om Jesu Kristi soningsdød for synden, som om det hele skulle være et skuespil eller et symbol med appel til vor æstetiske sans. I digterens billedsprog taler man om »påskernorgen« og undlader at tale konkret og realistisk om Kristi legemlige opstandelse fra de døde. Man laver forsøgsgudstjenester, hvor man selv bestemmer, hvad indholdet i gudstjenesten skal være, et indhold, som allerede i sit udgangspunkt leder opmærksomheden bort fra evangeliets centrum. Den fromme religiøsitet flygter så at sige fra evangeliet og den direkte tale om det.

I stedet sættes menneskets fromhedsliv, religiøse følelser og æstetisk oplevelse eller moralisme. Mennesket er centrum i den fromme religiøsitet. Jeg selv. Typisk er det imidlertid, at når Guds navn vanhelliges og spottes i verden, så rykker religiøsiteten indigneret ud. Den siger: »De, som beskæftiger sig med blasfemi, bør vide, at de hermed krænker det, der er størst og mest dyrebart for et menneske. Det har noget at gøre med respekten for menneskeværdet.« At det er Guds navn, der spottes og misbruges, er ikke væsentligt. Mennesket og dets følelser er det væsentlige.

Sådan fordrejer religiøsiteten den kristne tro og forpligtelse blandt os og i os. Vi er alle under religiøsitetens magt, »overfladiskhedens« magt. Alt ser fromt ud, klinger så smukt, er så »menneskeligt« og viser forståelse for alt. Men kraften mangler, kraften fra sandhedens Gud. For mennesket er i centrum for alt, hvad der siges, gøres og tænkes.

Den fromme religiøsitet har i grunden altid været sådan; det er bare den ydre form, som skifter lidt fra tid til anden. Om denne fromme religiøsitet siger Herren gennem profeten Amos: *»Jeg hader, forsmår eders fester, er led ved eders festlige samlinger, selv om også I bringer mig brændofre. Eders afgrødeofre behager mig ej, eders fedekvægs-takofre ser jeg ej til. Spar mig dog for eders larmende sang, eders harpeklang hører jeg ikke«* ([Amos 5,21-23](#)).

Grunden til, at profeten fælder denne hårde dom, er, at folket er kommet bort fra Gud. Der er ikke blevet andet tilbage end religiøsiteten med alle dens fromme fraser og gebærder. Den fromme religiøsitet lægger vægt på det ydre, det, der »ser ud af noget«, det, »folk lægger mærke til«, men hjertet er ikke omvendt til Gud. Den fromme religiøsitet gør det stik modsatte af, hvad profeten Samuel sagde, dengang David skulle vælges til konge: *»Gud ser jo ikke, som mennesker ser; thi mennesker ser på det, som er for øjnene, men Herren ser på hjertet«* ([1. Sam. 16,7](#)). Og om den falske, fromme religiøsitet siger profeten Esajas: *»Og Herren sagde: Eftersom dette folk kun holder sig nær med sin mund og ærer mig med sine læber, mens hjertet er fjernt fra mig, og fordi deres frygt for mig bliver tillærte menneskebud, se, derfor handler jeg fremdeles sært og sælsomt med dette folk; dets vismænds visdom forgår, de kloges klogskab glipper«* ([Es. 29,13-14](#)).

Hvad Bibelen siger om den fromme religiøsitet, kan derfor kort sammenfattes i to punkter: Den mangler indsigt i evangeliet og forstår ikke, hvordan et mennesket bliver retfærdigt for Gud, og som en følge heraf repræsenterer den åndelig overfladiskhed og mørke.

I Det nye Testamente kaldes denne fromhed for hykleri. Det græske ord for hykler (hypokrites) betyder egentlig skuespiller. Det betyder kort og godt, at den religiøse hykler spiller et åndeligt skuespil. Han forstiller sig og giver sig ud for at være noget andet, end han er. I vor sammenhæng indebærer det, at den fromme religiøse i hele sit liv og levned, både på det indre og ydre plan, lyver for sig selv og sine omgivelser. Han er ikke sådan, som han giver sig ud for at være, og som han synes at være. Og hvad han er og synes at være, er ikke sådan som Guds Ord siger et kristent menneske skal være på det indre plan, eller som det skal være på det ydre plan over for andre mennesker. Kristeligt set betyder dette, at en sådan person taler kristeligt uden at mene noget med det, eller han mener noget andet end det, han siger.

Han giver sig ud for at kende evangeliet, men ved egentlig ikke, hvad det drejer sig om.

Han giver sig ud for at leve i fællesskab med Gud, men kender ikke dette fællesskab.

Han mener, han kender sig selv, men kender egentlig ikke sig selv.

Han mener, han kender Gud og kan endog forkynde herom, men han kender egentlig ikke Gud.

Egentlig forkynder han en anden Gud, en selvlavet Gud og ikke ham, der har åbenbaret sig.

Han mener, han gør Guds gerninger, og at hans gerninger er af Helligånden, men egentlig er det egenretfærdighedens, selvtilfredshedens og Djævelens gerninger, han gør.

Den fromme religiøse hykler rammes af Jesu ord: *»Hvorfor forstår I ikke, hvad jeg taler? fordi I ikke kan høre mit ord. I har Djævelen til fader, og I er villige til at gøre, hvad der lyster jeres fader. .. thi der er ikke sandhed i ham. Når han taler løgn, taler han afsit eget; thi han er en løgner, ja, løgnens fader«* ([Joh. 8,43-44](#)).

Sådan set er den fromme religiøse hykler et menneske, som med munden holder sig nær til Gud og ærer ham med læberne, mens hjertet er fjært fra ham, som profeterne sagde, og som også Jesus sagde om sin samtids fromme religiøse mennesker ([Matt. 15,7-8](#)).

Nu er det ganske vist ikke sådan, at den fromme religiøse er bevidst om sit hykleri. Det er ikke hans mål at forstille sig. Det er ikke hans mening at ville fremstille sig frommere, end han er. Han ønsker i og for sig ikke at bedrage hverken sig selv eller andre. Hvis han gjorde dette, ville det være forbundet med vanskeligheder at tale om den fromme religiøse. Hvad der kendetegner den fromme religiøse er imidlertid, at han uden selv at være klar over det er en hykler og en skuespiller. Han kan sammenlignes med skuespilleren, som i den grad lever sig ind i sin rolle, at han fuldstændigt identificerer sig med rollen og glemmer eller udsletter sig selv. Derfor er den fromme religiøse efter menneskelig målestok ofte meget from, ja, han er beundringsværdig i sin offervilje, frimodighed over for verden og i sit engagement i kirkens tjeneste.

Med andre ord: Den fromme religiøse glemmer sig selv, men har alligevel sig selv i centrum for alt, hvad han siger og gør. Han ofrer sig, men egentlig er der ikke tale om noget offer. Tværtimod høster han anerkendelse for at være sådan. Han er frimodig, men i bund og grund er frimodigheden opportunistisk, for helt instinktivt fornemmer han, at hans frimodighed øger hans anseelse. I sin forkyndelse er han engageret, men i hjertet er det et selvproduceret engagement, som angår alt andet end Herren og hans herlighed.

.....

Hykleriet i den fromme religiøsitet viser sin frugt i vort liv ved sin overfladiskhed og ligegyldighed. Det er nemlig sådan, at når vi ikke i lyset af Guds Ord forstår alvoren i vor synd, kan vi heller ikke forstå alvoren i evangeliet. Når vi ikke har fået et åndeligt klarsyn for, hvor grundlæggende og radikalt synden har grebet fat i vor natur og helt igennem bestemmer over os, kan vi heller ikke have åndeligt klarsyn for, hvor stort og hvor totalt afgørende evangeliet om Guds nåde er. Hyklere har egentlig ikke frygt for Gud, hverken for hans hellighed eller for hans vrede over synden. Derfor kan han heller ikke forstå evangeliet. Han er og forbliver overfladisk med sin pseudokristelige tænkning.

Den fromme, religiøse lunkenhed, overfladiskhed og ligegyldighed kommer hele tiden til udtryk i kirkens og de enkelte troendes liv. Man deltager i alle mulige kristelige og kirkelige aktiviteter, men egentlig er man overfladisk og ligegyldig over for det ene nødvendige, som Guds Ord taler om. Evangeliets budskab og lære om Guds vej for mennesker til frelse fra synd og evig død drukner i en masse aktiviteter og spørgsmål, som ligger langt borte fra centrum. Opmærksomheden afledes fra det, det hele drejer sig om. Alle kræfter bruges på spørgsmål om strukturer, kirkepolitik, eksperimenter, betænkninger om de mest selvfølgelige ting, administrationsspørgsmål, kulturspørgsmål - og hvad man ellers kan finde på. Kristne mennesker bliver så engagerede i »positive« aktiviteter, at de ikke lægger mærke til, at det, de bruger deres tid på, ikke drejer sig om det ene nødvendige, og hvad det hele drejer sig om for en kristen.

Forkyndelsen genspejler også denne skade. Den tager sit udgangspunkt i mennesket, og hvad det tænker og føler og bliver så ved det. Den fromme snak og den tomme religiøse kliché- og slagordsprædiken træder i stedet for en fordybelse i Guds Ord og proklamationen af evangeliet. Kristi kors er som »Kanaans sprog«, der ligesom ikke passer til det moderne menneske. Det skærer i ens øren. Og de fromme religiøse er tilfredse med at høre denne udvandede snak, for de har mistet sansen for, hvad Guds Ord lærer og vil os. De vil netop have det, som tilfredsstillere deres religiøse overfladiskhed og ligegyldighed i deres forhold til Gud.

(Uddrag af afsnittet "Den fromme religiøsitet og hykleriet i den kristne menighed" (s.61-69+74) i "Farvel til religionen" af Aksel Valen-Sendstad - Dansk Luthersk Forlag 1988 - Shafan 27-07-12)